

תוצאות היום

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 57

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

מצוות דאו' מאשר ללמוד מצוות דרבנן והשאלה אם יש חילוק שהמצוות הם דרבנן והלימוד יהיה דאו' וקצת קשה להבין את זה. והנה יש קושיא מפורסמת שכתוב בגמ' מגילה של בית רבי מבטלים ת"ת מפני קריאת מגילה והקשה הגר"ח מבריסק והרי מקרא מגילה זה ת"ת ומה בפירוש מבטלים ת"ת מפני מקרא מגילה. יש גם בפירוש רבי ישמעאל בן חכמון במס' עירובין שמובא שם המושג "שונה הלכות" ומפרש שזה לא ת"ת הרגיל וכתב כגון הל' חנוכה או הל' מגילה ומשמע שזה דרגה אחרת ונראה שיש גדולים שאחזו שאה"נ אם המצווה דרבנן לא מקיים מצוות עשה של ת"ת דאו'.

דברי הגמ' במסכת נדרים ושיטת הסוברים

להוכיח שלא מקיים מצווה דאו' מההגהות מימוניות.

ובפשטות נראה שזה דאו' והנה יש סוגיא במס' נדרים המודר מחברו מה מותר ללמד את המדיר ותלוי אם נהנה ממנו שאם נהנה צריך לשלם והשאלה על מה משלמים האם על מקרא או על ת"ת ובת"ת כתוב שמשא רבינו אמר "ואותי צווה ה' ללמד אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציווני ה' אלד" מה אני בחנם אף אתם בחינם. ומכפילות הפסוק לומדים שעל ת"ת אסור לקחת שכר ושואלת הגמ' שם למה מקרא מותר לקחת שכר ותירצה בשם רב שהשכר הוא עבור שימור התינוקות שלא ינזקו ולא יזיקו ורבי יוחנן אמר שהשכר עבור פיסוק טעמים וסובר ר"י שזה מדרבנן ולכאו' מוכח שמצווה דרבנן אין את הציווי של מה אני בחינם אף אתם בחינם ויש כאלה מבינים מזה שכל דבר דרבנן כיון שמותר לקבל שכר לא נחשב כמצוות ת"ת מדאו'.

וכתוב את זה ברמ"א יו"ד סימן רמו והמקור של זה מההגהות מימוניות פ"א מהל' ת"ת הרמב"ם כותב היה מנהג המדינה לשלם שכר נותן לו שכרו דהיינו שהכל תלוי במנהג והגהות מימוניות מציין באות ה' דבנדרים סא. פליגי ויש מ"ד שכר שימור ויש מ"ד שכר פיסוק טעמים והגמ' שם ושואלת מ"ט רב שאמר שכר שימור חולק ותירצה שרב סובר ששכר פיסוק טעמים הוא דאו' ואין היתר לקבל שכר והביא דידקדק רבינו שמחה מכאן דאי לא ניתן מסיני הוה שרי ולכן נראה שכל חידוש סופרים מותר ליקח שכר ממנו ויש שהבינו שכל מצוות סופרים אינם דאו' ואפשר לקחת שכר ורצו להוכיח שגם מצוות ת"ת בדברי סופרים היא רק מדרבנן.

דחיית מרן שליט"א לשיטה הנ"ל והוכחה מדברי הרמב"ם להיפך.

אך באמת זה לא ראייה ויש חילוק שהלימוד הוא וודאי דאו' אך לקבל שכר כיון שמשא רבינו לא לימד את זה אינו בכלל מה אני בחינם אף אתם בחינם ונראה להביא ראייה לאידך גיסא יש הלכה מפורסמת שהובאה ברמב"ם שאדם לומד תורה והגיע הזמן להדליק נרות חנוכה האם להפסיק ואם לומד דברים שהם וודאי דאו' כגון עניני הקורבנות האם צריך להפסיק וכתוב שצריך להפסיק ולמה הרי עוסק במצווה דאו' של ת"ת והתשובה שוודאי שלימוד תורה יותר חשוב אך כיון שכל לימוד התורה זה בשביל לקיים זה רצונו של הקב"ה שנקיים את המצוות ולכן חייב להפסיק בשביל זה.

ובמשמרת חיים כתב ליישב ע"פ הגר"א בשנות אליהו פ"א דפאה שכל מילה בלימוד תורה הוא מצווה בפנ"ע ממלא לא שייך דין עוסק במצווה בלימוד תורה. אבל בכ"ז צריך להבין ואפ' זה מעצים את הקושיא כיון שכל דקה בלימוד תורה זה מאתים מצוות וא"כ מרוויח כפל כפלים יותר מהדלקת נרות חנוכה שהיא מצווה דרבנן וכ"ש אם

תמיהה נפלאה בנוסח "על הניסים" המודפס בסידורים.

במטבע לשון של נוסח "על הניסים" [כמובן שהנוסח לא תוקן ע"י אנשי כנה"ג שהיו בתחילת בית שני ונס חנוכה היה אחרי עזרא הסופר כמאתים שנה] ולקראת סוף [הנוסח] כתוב כך "ואח"כ באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך" ויש בנוסח זה כמה מושגים דביר ביתך, היכלך, מקדשך, חצרות קדשך. ולכאו' חצרות קדשך זה לא בית המקדש שהרי כתוב לפני וטיהרו את מקדשך וצ"ע וכי מדליקים את המנורה בחצר המקדש דהיינו בעזרה? ובאמת בנוסח שלנו לא אומרים את המילים הללו ומסתבר שזה לא מהנוסח על הניסים והראיה שהרמב"ם לא מביא את זה בסדר התפילות וכן באבודרהם כתב שרוב הציבור לא אומרים את זה וכתב דבכל זאת צ"ל כיון שנוסח זה הובא בסידור רב סעדיה גאון ולכן נראה שבנוסח המקורי לא היה. ומ"מ צריך להבין את המילים והדליקו נרות בחצרות קדשך ועוד מהו נרות צ"ל והדליקו המנורה בחצרות קדשך.

יישוב ע"פ דברי הרמב"ם.

והנה הרמב"ם כותב בהל' ביאת מקדש פ"ט אם הטיב הכהן את הנרות והוציא אותם לחוץ מותר לזר להדליק דהדלקה בחוץ כשרה אפ' אם תשאר בחוץ ולפ"ד אפ"ל שגם שטיהרו את המקדש זה לא אומר שטיהרו לגמרי והעדיפו כמה שפחות להכנס למקדש והדליקו בחוץ.

דברי הזרע יעקב ליישב והוא דוחק בלשון.

ובחתי"ס הביא את הזרע יעקב שמקשה את השאלה ותיירץ שאפ"ל שהדליקו הנרות בבית המקדש דהרי קי"ל שטומאה הותרה בציבור דהיינו שכשטמאים מותר לעבוד בטומאה אבל מה שאפשר לא לעשות לא עושים כלומר הטומאה דחווה שלא הותרה ולכן כמה שאפשר להמנע מלהכנס לא נכנסים ואפ"ל שהדליקו את הנרות ע"י קינסא דהיינו מקל ארוך והדליקו מחצר בית המקדש ולא שנכנסו בפנים וא"כ ההדלקה היתה בחוץ והמנורה היתה בפנים [והחתי"ס כתב כמו שאמרנו קודם ע"פ הרמב"ם] ולפ"ד הלשון קצת קשה שצ"ל והדליקו נרות מחצרות קדשך שההדלקה היתה חיצונית ולא והדליקו בחצרות קדשך שמשמע שהדליקו ממש בחצר המקדש.

אפשרות לומר שקושיא מעיקרא ליתא.

אבל יש כאלה שטוענים שכל הקושיא לא נכונה ונכון שחצר המקדש זה העזרה אבל מצאנו שקורים למקדש בשם חצר מהפסוקים בספר יחזקאל ועוד צריך להסביר שלא רצו לחזור על אותה מילה ולכתוב טיהרו את מקדשך והדליקו נרות במקדשך וכתבו בלשון אחר ליופי הלשון והכוונה שהדליקו בפנים.

שאלה מענינת מאוד האם כשלומד

מצוות דרבנן מקיים מצווה דאו' של ת"ת.

צריך לשאול שאלה בימים הללו ישנם שלומדים הל' חנוכה או את הסוגיות בפרק במה מדליקין והנה יש מצוות ת"ת ויש לשאול כשלומדים את ההלכות הללו מקיימים מצווה דאו' או מצווה דרבנן. ושאלה זאת בזכות יידינו הבה"ח רבי יוסף כהן שערור שאלה זאת וכשהתחלתי לעיין ראיתי שדנו ודשו בזה ואחד אומר שנשפכו ע"ז נהרות של דיו קשה להכנס לכל הסוגיא ולכאו' יוצא שעדיף ללמוד

אין לאדם שמן ופתילות וצריך להכין את כל הדברים ויקח לו שעות על גבי שעות וכמה מצוות יצא לו מזה כמה מכשירי מצווה ועוד מצווה אחת של ההדלקה אבל התשובה היא כיון שלומד ע"מ לעשות וזה כל תכלית לימוד התורה כדי לקיימה ואפ' שזה דרבנן זה גם רצון ה' וידוע הריטב"א במסכת ר"ה שגם הדברים שחז"ל מביאים אסמכתא מהפסוק זה לא פירושו שזה לא קשור לפסוק אלא הקב"ה רמז את זה ולא רצה לכתוב בתורת חיוב ונתן לחכמים להוציא את זה מהפסוקים אבל בעצם זה רצון ה' וברמב"ם הנ"ל מבואר שכשעוסק במצוות ת"ת ובאה לידו מצווה שא"א לעשות ע"י אחרים יעשה המצווה ויחזור לתלמודו, והרמב"ם לא מחלק בין כשבאה לידו מצווה דאו' או מצווה דרבנן. והבה"ח יוסף כהן כתב דבר נחמד שכשאומרים "לא תסור" פירושו שהקב"ה אומר שתשמע וכל מה שאומרים חכמים וכמו שיש מצוות כיבוד אב ואם האבא אומר לעשות דבר מסויים וכדי לקיים את ציווי האבא צריך ללמוד משהו וכי נחשב שלומד מצוות כיבוד אב וודאי שלא ויהא לו מצווה על מה שעוסק בציווי האב אבל הלימוד הוא וודאי מצוות ת"ת [ודין לא תסור פירושו שכשמקיים את המצוות של חז"ל הוא מדאו' מדין לא תסור אך כשלומד את המצוות של חז"ל אינו מקיים מצוות ת"ת מדאו'].

צ"ע מסברא.

ועיקר השאלה איך אפשר להבין כהפשטות שכשלומדים מצוות דרבנן מקיימים מצווה דאו' הרי כל המצוות עצמם הם מדרבנן ואיך יחשב הלימוד בפנ"ע כמצוות ת"ת מדאו' ואיך מבינים את הסברא.

ביאור מרן שליט"א באופן נפלא דלת"ת יש מקור אחד.

ונראה לומר כך ובהקדם ידוע דברי ה"ב"ח על הטור באור"ח ס' מז בענין הגמ' במסכת נדרים שמובא שם דרשת הפסוק "מי האיש החכם ויבין את זאת" על מה אבדה הארץ ונשאל לחכמים והנביאים ומלאכי השרת ולא פירשהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב לומר שלא בירכו בתורה תחילה. ובב"ח כתב כך וז"ל ואיכא לתמוה טובא לא יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא בירכו בתורה תחילה שהוא לכאו' עבירה קלה ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם בשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה עכ"ל ויעו"ש באורך דבריו הנפלאים. ויש מושג של "מקור מוצא התורה" והובא כבר בהרבה ספרים שיש לתורה שורש למעלה וכשאדם עוסק בתורה מתחבר העולם הזה ועולמות העליונים "והארץ האירה מכבודו".

ביאור הלשון פתח לה פיתחא וכו'.

יש הרבה פעמים בלשון חז"ל בגמ' מגילה ועוד פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא וכן מובא בזוהר הרבה פעמים. וצריך להבין מהו לשון פתח ולכאו' מובן שהכוונה התחיל שהתחיל את דרשתו התחיל בדבר זה אבל הרבה מפרשים אומרים שפירושו שפתח דבר סתום דהיינו כדי להבין דבר מסויים היה צריך לפתוח פתח כדי להבין וברמ"ק כתב שהכוונה שפתח את מקור מוצא התורה למעלה שכדי להגיד חידושים שלא שמעתן אוזן צריך לפתוח את השורש העליון כדי להוציא משם דברים שלא נראו ונגלו בעולם. והנה מצינו שישנו מושג ושורש למקור מוצא התורה וא"כ אין הבדל בין מצוות דאו' לרבנן כולם באים ממקור ושורש אחד ולפ"ז נכון שהמצווה דרבנן אבל לענין ת"ת הוא דבר כללי ושורש אחד.

שאלה עצומה שהקשה הגר"י שאול קניבסקי על דברי הגרש"א בביאורו לבה"ל לענין זהירים להתפלל כוותיקין.

עוד שאלה שהביאו המשנ"ב בבה"ל סימן נח כתב חידוש [הרי יש ענין בק"ש של הוותיקין שקורים את ק"ש עם הנץ החמה כדי

להסמך גאולה לתפילה ובה"ל כתב כך הזהירים לקרוא כוותיקין מותר לקרות ולהתפלל ביחידות אם אין להם מנין והוכיח מהגמ' בברכות שאם אדם היה טמא וירד לטבול והגיע הנץ החמה אם יכול לעלות ולהניח תפילין ולקרות יעשה ואם לאו שהקרא בתוך המים ולכאו' מה אם תפילין הרי מי שקורא ק"ש בלי תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו אלא כיון שעדיף וותיקין אפשר אפ' בלא תפילין וא"כ ק"ו שאפשר להתפלל בלי מנין.

ובמשנ"ב דרשו מביאים בשם הרב אלישיב והגר"ח שהלשון זהירים הוא לאו דווקא וכי ענין הוותיקין הוא דווקא למי שנהנה ומאי נפק"מ, והביאו את דעת הגרש"א שדין זה דווקא ברגיל להתפלל בנץ שנחשב קצת שקיבל עליו כנדר ולכן יכול להתפלל ביחידות בוותיקין ולא בצייבור וטוען ע"ז הגר"י שאול קניבסקי [בקובץ מחשבה של תורה] איך אפשר לומר שמי שזהיר להתפלל בנץ נחשב כנדר וכי תפילה בצייבור לא נחשב כנדר וא"כ מאי אולמיה דהאי מהאי וא"כ מה העדיפות להתפלל בנץ ביחידות מלהתפלל בצייבור ולכאו' זה קושיא עצומה דרך אגב בשם הגר"א כתוב הפוך שעדיף תפילה בצייבור מתפילה בוותיקין ביחידות.

דיוק בלשון הבה"ל וישוּב מרן שליט"א.

והושבני לומר כך יש מילה שצריך לדייק בבה"ל שכתב "מותר" לו להתפלל ביחידות ולא כתב שצריך להתפלל ביחידות ולענין תפילין כתוב יזהר לקרות אותה וכו' שצריך לעשות כך אבל לענין תפילה ביחידות בוותיקין כתב לשון מותר וא"כ מובן כך שלא חייב להתפלל ביחידות ובאמת אה"נ יש עליו כעין נדר להתפלל בוותיקין ויש עליו גם כעין נדר להתפלל בצייבור ולכן מה שרצה יעשה ולכן כתב רק מותר ובאמת בהליכות שלמה כתב זאת מפורש יער"ש.

ולגבי תפילין מדובר שבכל מקרה מפסיד תפילה במנין אז התפלל ויקרא בלא תפילין כוותיקין שאל"כ נמצא מפסיד גם וותיקין וגם תפילה ודין וותיקין יותר חשוב מתפילין.

מנהגו בחישוב הנץ ושכך היה נהוג בכל עמ"י.

ועוד יש לדעת על הנץ למנהגו שהוא כחצי שעה קודם הלוח וחושבים שהתימנים מקילים בזה התברר שככה בכל עם ישראל נהגו בעבר והרב שוורץ מדפיס ע"ז ספר מיוחד וכל הנץ של זמנינו התחיל רק לפני מאה שנה וכל הקהילות בעבר התפללו כחצי שעה קודם הנץ שבלוח והביא ע"ז עשרות ראשונים ואחרונים להוכיח כך וא"כ מה שנהגו אבותינו זה מלכתחילה ורק א"א להגיד את זה לציבור כיון שבקושי קמים לנץ הרגיל אבל אה"נ זה הזמן העיקרי .

דברי מרן שליט"א לאחר קריאת מגילת

בני חשמונאי המחולק לשמונת ימי החנוכה.

מה הפריע ליוונים שהיהודים לא שומרים את הדת שלהם "לא להינו אינם עובדים וחוקינו אינם עושים" והמיוחד שבעם ישראל שהוא אף פעם לא נכנע לאומות העולם כל אומות העולם לא מוסרים את נפשם עבור הדת שלהם אבל יהודי הענין של יהרג ואל יעבור זה הראשון.

אומרים שאות אל"ף מורכבת משלש אותיות יו"ד ואח"ז ו"ו ואח"כ עוד יו"ד הפוכה וזה ר"ת יהרג ואל יעבור וזה דבר הראשון של יהודי שמוכן למסור את עצמו על קדושת ה'.

ואומרים בשם אחד הצדיקים למה נקראים בשם יהודי שהרי זה אות יו"ד וא"א לשנות אותה וכל שינוי יעשה אותה אות אחרת לדוגמא אם נאריך ליו"ד את הרגל יצא ו"ו ואם ניקח אותה לצד ימין יצא אות זא"ן ואם נאריך כלפי מעלה יצא למ"ד ואת אחרת כשמוסיפים או גורעים נשאר אותו דבר ולכן היוונים גזרו על שבת חדש ומילה וצריך לדעת בזמן הזה להתגבר על האור שבחושך וכל דור עם החושך שלו אבל ב"ה יש בנו את השורשים של האבות הקדושים ובעז"ה שנמשיך עד ביאת משיח צדקנו בקרוב אמן ואמן.

השיעור נמסר בבית רבינו שליט"א
לבחורי ישיבות כל ליל שישי בשעה 10:45

נמסר בפרשת וישב,
נכתב ע"פ הבנת העורך בלבד.